

ՀՆՉԱԿ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՕՐԳԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՅՏՈՆԱԿԱՆ ԵՆՏՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1 Անհուն ուրախութեամբ կը հաղորդենք հայ հասարակութեան, թէ Հին և Վերակազմեալ Հնչակեան երկու հատուածներուն մէջ միութեան բոլոր պայմաններուն վրայ վերջնական համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով՝ միութիւնը կատարուած է.

Միացեալ ու միակ Հնչակեան կուսակցութեան նոր կեդրոնական վարչութիւնը պիտի կազմուի անյապաղ, ամբողջ կուսակցութեան բուհով:

* *

Երկար բանակցութիւններէ, բուն ու վճռական ճիգերէ վերջ, փոխադարձ զիջումներով ու զոհողութիւններով ձեռք բերուած այս առաջին յաջողութիւնը՝ ոչ միայն կը սրտապնդէ մեզ այն կազդուրիչ հաստատումով, թէ Հնչակեան բոլոր հին ու նոր ընկերները կեդրայրանան, կը համախմբուին դարձեալ ու առ յաւէտ, իրենց միակ պաշտելի դրօշակին տակ, այլ նաև իրաւունք կուտայ մեզ հաւատալու, թէ ինչ որ ալ ըլլան թիւրիմացութիւնները, անձուկ մտահոգութիւնները, անգիտակից ատելութիւններն ու դժբաղդ, արմատացած ու ծագումները ուշ կամ կանուխ կարելի պիտի ըլլայ իրագործել հայ յեղափոխական ամբողջական եղբայրութիւնը:

Հնչակեան կուսակցութիւնը՝ ինք եր մէջ միացած՝ պիտի շարունակէ սակայն պահել՝ հայ յեղափոխական մնացած անջատ ուժերուն միատարր ձուլումին հետապնդելու և զայն ամեն կերպով զիւրացնելու իր բովանդակ անվերապա համալրութիւնը: Ու միևնոյն ատեն, աւելի քան երբէք, անվհատ յամառութեամբ, պիտի ձգտի ամբողջ հայ ժողո-

վուրդին փրկարար համերաշխութիւնն իրականացընել՝ հայ յեղափոխական գործին շուրջը:

2 Նախ քան Միութեան կայանալը՝ Հին Հնչակեան կուսակցութեան Երրորդ Պատգամաւորական ժողովը, գումարուած 1 Օնդոնում, իւր օրակարգի բոլոր հարցերին լուծում տալուց և նախկին կեդրոնից եռամեայ գործունէութեան նիւթական և բարոյական հաշիւները ստանալուց և վաւերացնելուց յետոյ՝ ընտրեց կուսակցութեան՝ Նոր Կեդրոն:

3 Պատգամ. ժողովը, բացի դրանից, ընտրեց նաև Պործադիր Յանձնախումբ անուան տակ միմարմին՝ պաշտօն տալով նրան տանելու Կուսակցութեան ընթացիկ գործերը, մինչև նորընտիր կեդրոնի անդամների տեղ հասնելը: Պործադիր Յանձնախումբը պաշտօնի վրայ է արդէն, սկսած իւր ընտրութեան օրից:

4 Հնչակեան կուսակցութեան երկու հատուածների մէջ միութիւնը կայացած լինելով՝ Հին Հնչակեան նորընտիր Կեդրոնի անդամները, համաձայն Պատգամ. ժողովի նախօրօք տուած որոշման, միանալով Վերակազմեալ Հնչակեանների ընդհ. Պատգամ. ժողովի կսղմից ներկայացուելիք հաւասար թուով և նոյն պաշտօնի համար ընտրուելիք անձնաւորութեանց հետ՝ կկազմեն Միացեալ Հնչակեան կուսակցութեան միակ Կեդրոնական Վարչութիւնը:

ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Միութիւնը կայացաւ:

Հնչակեան կուսակցութեան երկու հատուածները, որոնք 96 թուականի դժբաղդ բաժանումից յետոյ շարունակում էին գործել ինքնուրոյնաբար, անջատաբար, այսօր ձեռք են կարկառում միմեանց,

միանում են միմեանց հետ որպէս մի և անանջատ մարմին, միասին, միակամ և միախորհուրդ մղելու համար Հայրենիքի ազատութեան կռիւը թշնամու դէմ:

Իրողութեան մեծութեան ու բոլորի հանդիսաւորութեան առաջ և զգացած սրտի անհուն բերկրութեան տակ մենք միանգամից մոռանում ենք այդ չարաբաստիկ թուականի չարաղէտ դէպքերը, որոնք Հայկական Յեղափոխութեան պատմութեան տխուր էջերը պիտի կազմեն ի հարկէ: Մենք մի անգամից պոկում արմատից, դէն ենք ձգում ամեն ոխ, ատելութիւն, անձնական հաշիւ և քինախնդրութիւն, որոնք, որպէս բնական հետեւանք այդ տխուր իրողութիւններին՝ կարող էին ծածկուած մնալ մեր սրտերի ծալքերում, հակառակ այն երկար ժամանակին, որ սահեցաւ անցաւ նրանց վրայով: Աւ մղուած մի գաղափարով, տողորուած միև նոյն զգացումներով, աչքերնիս յառած ապագայի յաղթանակի վերայ, մենք անկեղծօրէն, առանց որևէ յետին մտքի, պիտի սեղմուենք միմեանց ձեռքերը և զիրկնդիսուն համբուրում միմիանց հետ:

Անցեալը, ահ, այդ մի անակնկալ, յանկարծական մրրիկ էր, որ բարձրացաւ յեղափոխական մըթնոլորտի մէջ, ցրուելով, բաժանելով մէկմէկուց մինչև այդ ժամանակ Հայրենիքի կռիւը միասին տարած, խոնաւ ու մութ բանտերում միասին տառապած և կախաղանի արհաւիրքների տակից միասին անցած ընկերներին: Բայց այդ մրրիկը անցաւ, և այսօր միմեանց կորցրած, միմեանցից զատուած այդ ընկերները որպիսի թռիչքով, որպիսի յափշտակութեամբ նորից գտնում են միմեանց, նորից ծանաչում են միմեանց և նորոգում իրենց սկզբնական ուխտը միև նոյն ուժով, միևնոյն կորովով, միևնոյն անձնուիրութեամբ և միևնոյն դրօշի տակ, սեղմ շարքերով, կողք կողքի կանգնած, կռուելու հասարակաց թըշնամու դէմ:

Այն բոլորը՝ որ եղաւ, այն բոլորը՝ որ կատարուեցաւ, որբալի է, անտարակոյս, բայց նա անխուսափելի դարձաւ: Մեր նպատակից, զիտաւորութիւնից և բոլորի պահանջից բոլորովին դուրս է քննել, վերլուծել այդ դէպքերը և բացատրել նրանց մէջ կեցած ճակատագրական կապը, դուրս բերել ժամանակի առաջնորդող մտքերը, գաղափարները, որոնք շարժառիթ եղան նրանց, վերջապէս պարզել, դնել անձնաւորութիւնների կատարած դերերը: Այդ բոլորը, վերջ ի վերջոյ, պատմութեան է վերաբերում և կարող է նիւթ մատակարարել առանձին ուսումնասիրութեան: Իսկ մենք՝ որ կենդանի գործը ունինք դրուած մեր առաջ իւր բազմատեսակ պահանջներով, ու բարդութիւններով, մենք՝ որ մի բոլոր մտքով իսկ չենք անցնում այդ տխուր իրո-

ղութիւնների պատճառով դէնք ձեռքից բաց թողնել, պատառել մի կողմ շարտել ազատութեան անունով պարզած յեղափոխական դրօշակը, թողնել թշնամուն արեան հեղեղով ողորուած երկիրը անպատիժ ու անպատկառ ոտնատակ տալ, — մենք այդ բոլորի վերայից անցնելով, որպէս թէ դրանք եղած չլինէին, որպէս թէ ոչինչ պատահած չլինէր, առանձ, միշտ առաջ կգնանք գոյութեան կռիւ մէջ, ամուր, անյողգողդ և անդրդուելի մնալով յեղափոխական պատուանդանի վերայ:

Եւ ինչեւ, ախուրաւս քաշել, ողբ յօրինել, երեմիականներ կարգաւ անցեալի վերայ, — այդ՝ զիտակից յեղափոխականի, որի բոլոր ուշքը, բոլոր էութիւնը զբաւուած պէտք է լինի մի միակ գաղափարով, մի միակ իդէալով — Հայրենիքի ազատութեան գործը — այդ, ասում ենք, զիտակից յեղափոխականի գործը չէ և չէ կարող լինել: Բայց նրա առաջին պարտականութիւնն է օգտուելով անցեալի դասից՝ չկրկնել այն ինչ մնաս է առաջ բերած, դարմանել այն՝ ինչ չարիք է տուած: Ահա այդ բարձր գիտակցութեամբ, այդ անսասան համոզումով զինուած և ապագայի յոյսերով վառուած, մենք միանում ենք միմեանց հետ:

Մենք միանում ենք միմեանց հետ, որովհետեւ դառն և, աւել, շատ թանկ նստած փորձերից յետոյ համոզուեցանք որ միութեան մէջն է զօրութիւնը, որ ոյժերի բաժանումից, մարմնի պառակտումից, խմբերի քայքայուելուց միայն և մի միայն չարիքն է որ ծնունդ կառնէ, որ երբ մեր թշնամին մեզ դէմ դուրս է գալիս որպէս մի բանակ, որպէս մի ամբողջութիւն, սկսած իւր շէֆից մինչև յետին հետեակը, առանց խորութեան, առանց որևէ բացառութեան, ոչնչացնելու, բնաջինջ անելու իւր ցեղի գոյութեան դէմ սպառնացող ամեն փորձ, ամեն քայլ, անմտութիւն, յիմարութիւն, եթէ չասենք դաւաճանութիւն, կը լինէր մեր կողմից աւելի երկար կանգ առնել տառերի, բառերի անվերածելիութեան վերայ, մէկի կամ միւսի համար աւելի կամ նուազ առաւելակշիռ հանգիստացող սկզբունքների վերայ, որ հարկաւոր էր միայն զիտականօրէն քննելով այդ սկզբունքները՝ դնել նրանց իրենց տեղը և չթոյլ տալ որ հէնց նոյն այդ սկզբունքները փոխանակ օգուտ, փոխանակ բարիք արտադրելու՝ չարիքների պատճառ դառնային:

Մենք միանում ենք, որովհետեւ այդ է պահանջում կիսաւեր դարձած, տանջուած, չարչարուած մեր սիրելի, մեր պաշտելի Հայրենիքի ազատութեան ԳՈՐԾԻ, որպէս հետեւ հարկաւոր է վերջապէս կտարել, փշրել այն շղթան, որ կապել կաշկանդել է նրան դարերից ի վեր:

Մենք միանում ենք, որովհետև այդ է հայ ժողովուրդի ԿԼՄՔԸ, այդ է նրա բաղձանքը, նրա ջերմ ցանկությունը, տեսնել հայ յեղափոխական ոյժերը, որոնք կոչում ունին, նրան մի՛ միայն նրան ծառայելու, նրա այլևս զգուշի դարձած ստրկություն, զերություն, տառապանքներին, ամեն չափ ու սահման անցած զրկանքներին, կրած անարդարություններին վերջ դնելու և բարձրացնելու նրան քաղաքակիրթ կոչուած ազգերի այն բարձր մակարդակին, որին մենք ձուլում ենք, մենք ուզում ենք հասնել մեր բոլոր ոյժով, մեր բոլոր զոհողություններով, համախմբուած մի դրօշի տակ:

Մենք միանում ենք, որովհետև այդ են պահանջում մեր հարիւր հազարաւոր զոհերը, որովհետև վրէժ են կանչում մեր անթիւ անհամար նահատակները իրենց զերեզմաններից:

Մենք միանում ենք, որովհետև վերջապէս այդ՝ ժամանակի պահանջն է, այդ՝ տասնեակ տարիներից իվեր սկսած ծանր, դժուար գործի յաջողութեան միակ անհրաժեշտ պայմանն է: Յեղափոխական կուսակցութիւնները մինչև այժմ գործեցին ինքնուրոյն, անջատ, անկախ միմիանցից: Ասպարէզի վերայ յաղթութեան և փառքի մրցանակը վաստակելու համար նրանք փորձեցին, թափեցին ամեն անհատական ոյժ, ամեն տեսակ ծարտարութիւն և ամեն ինչ որ պահանջում է մրցակցութիւնը, յետ չկանգնելու համար համանպատակ մրցակցից: Այն ամենը՝ ինչ որպէս բարիք ակնկալւում էր այդ նախնաձոր մրցակցութիւնից, ստացուեցաւ: Ամեն մի կուսակցութիւն ինքն էր վերայ կայունեցաւ, կազմակերպուեցաւ, որքան այդ կարելի եղաւ իրեն, հասունացաւ և տուաւ իւր պտուղները: Բայց նպատակը, դէպի որը ձգտում են հասնիլ կուսակցութիւնները և որ նրանց բոլորի համար մի և նոյն է, նրանց բոլորի համար ընդհանուր է, ձեռք չբերուեցաւ. նա մնաց և դեռ մնում է չիրագործուած: Կուսակցութիւններից չէ մէկը ինքնուրոյն գործելով չկարողացաւ բանդել բռնաւորի ամուր պարիսպները, և բերդը մնում է դեռ անառիկ: Նրանք բոլորն էլ առանձին առանձին, որքան էլ մեծ եղած լինեն նրանց իւրաքանչիւրի կողմից սկզբից մինչև այսօր պարզուած արիւթութիւնը, ճարպիկութիւնը, անձնուիրութիւնը, և իմաստութիւնը, նրանք անգոր յայտնուեցան իրադրոճելու այն՝ ինչ համայն հայ ժողովրդի ամենախորին, ամենաջերմ փափաքն է, այն՝ ինչ բոլոր կուսակցութիւնների միասին է—Հայ ժողովրդի ազատութիւնը տաճկական բռնապետութիւնից: Այս է ահա իրականութիւնը: Այդ են ապացուցանում մինչև այժմ դիպուած փաստերը: Մի միացած, ներքին սերտ

կապերով կապուած, համախմբուած, ներդաշնակ և համերաշխ ընդհանուր գործունէութեան անհրաժեշտութիւնը, որպէս անմիջական տրամաբանական հետեանք, բղիւսւմ է այդ իրականութիւնից, այդ փաստերից, և մենք զգալով այդ անհերքելի ճշմարտութեան, ծռում ենք պահանջի առաջ, ծռում ենք մեր պարտականութեան մեծութեան առաջ, խոնարհում ենք ժողովուրդի կամքին, գործի պահանջին և ժամանակի ոգուն: Մենք ձեռնարկելով այդ անհրաժեշտ միութեան գործին և յաջողուած լինելով նրանում ներդաշնակ զգում ենք որ կատարած ենք լինում մի բարձր բարոյական պարտականութիւն դէպի Ազգը, դէպի Հայրենիքը, դէպի մեր Խղէալը:

Մենք չենք ծածկում, և ինչո՞ւ ծածկել, յանձափս ուրախ ենք գործի յաջողութիւնից, ձեռք բերուած արդիւնքից և հաւատացած ենք որ մեզանից ոչ պակաս ուրախ են նաև առանց խտրութեան այն անկեղծ հայ, յեղափոխականները, որոնց բոլորի էլ սրտերը բաբախում են միաձայն հայրենիքի ազատութեան գործին համար, բոլոր այն դժբաղդ ընկերները, որոնք կտրուած յոյս աշխարհից, ոտքերը շղթայի մէջ պիրի կաշկանդուած, տանջւում են թշնամու մութ, խոնար, զաղիր բանտերի մէջ, սպասելով անհամբեր ազատութեան աւետաբեր կոչնակին: Ուրախ է վերջապէս բոլոր հայ ժողովուրդը, այն ժողովուրդը որ մերն է, որ յեղափոխութեան է պատկանում, որ ազգային փրկութիւնը միայն և միմիայն այդ ոյժից է սպասում: Այժմ էլ կայ մէկը որ չէ կարող ուրախ լինել Միութիւնից, այդ, հասկանալի է, նոյն իսկ մեր թշնամին է, այդ, Համիդը ինքն է, որի բոլոր ցանկությունը, բոլոր քաղաքականութիւնը, բոլոր ձիգը ուրիշ բանի չէ կարող ձգտել բայց եթէ հայ յեղափոխական մարմինների բաժան բաժան լինելուն, մեր ոյժերի պառակտուելուն ու քայքայուելուն:

Մենք ուրախ ենք նաև առաւելապէս այն բանի համար որ Միութիւնը կայացնելով բացի այն նիւթական և գործնական օգուտներից, որոնք իրաւամբ կարող ենք սպասել նրանից, ձեռք ենք բերում մի շատ աւելի կարեւոր և յեղափոխական ոգու զօրանալու տեսակէտից մի շատ աւելի մեծ բարոյական օգուտ, այդ այն է որ այդ Միութեամբ, որ առաջինը եղաւ իւր տեսակի մէջ հայկական յեղափոխութեան բոլոր ընթացքում, սկզբից մինչև այսօր, մենք ամենաուժեղ հարուածն ենք տալիս այն մեր մէջ արմատացած, զրկեթէ անվիճելի ճշմարտութեան կարգն անցած մտքին թէ հայ տարրին յատուկ, ընդաճին լինելով դժտութեան, անմիաբանութեան ոգին, նրանից երբէք չէ կարելի սպասել միութիւն:

Վիտենը, այդ է եղել և է հայ հակափոփոխականի կեղծաւոր առարկութիւններից, նրա սիրած, յաճախ դործածած զէնքերից մէկը յեղափոխութեան դէմ. այդ առարկութիւնը ոչնչացնում ենք մենք, այդ զէնքը փշրում ենք մենք մեր միութեամբ:

Մենք հաւատացած ենք որ Հնչակեան կուսակցութեան երկու հատուածները միութեամբ միացեալ կուսակցութիւններից կստանայ և ձեռք կը բերէ այն զօրութիւնն ու զիրքը թշնամու դիմաց, որը յեղափոխական անդրանիկ շարժումների մէջ նա աւնքան ոյժգնութեամբ, այնքան եռանդով ու թափով երևան բերաւ:

Մենք հաւատացած ենք որ միութեան ձայնը տարածուելով ամեն այն տեղերը ուր հայութիւն կայ՝ յեղափոխական դրօշի տակ կբերէ ու կհամարմէ նորից այն բոլոր հիասթափուածներին, հարուածները ազդեցութեան տակ մի բույլ ցնցուած ու ընդարմացածներին, որոնք սակայն այդ ևս սթափուած՝ չեն կարող խիղճը հանդիսաբաշտուած մնալ մի կողմ և հեռուից նայել կռուին: Միացած, զօրացած, անցեալի դառն փորձերով եփուած, նոր կորովով Հնչակեան կուսակցութիւնը տառջինից աւելի մեծ զօրութեամբ առաջ կտանի շարունակուող պայքարը և կկատարէ իւր յեղափոխական պարտականութիւնը մինչև վերջը:

Իսկ որպէսզի նա կարողանայ յաջողութեամբ աւարտել սկսած գործը, իրականացնել ցանկալի նպատակը, նա կարօտ է ժողովրդի աջակցութեան, նրա բարոյական և նիւթական օգնութեան, առանց որի նա մեռած մի մարմին կլինի: Հնչակեան կուսակցութիւնը իրադրութեամբ վաղուց հետէ սպասուած, անկացուած միութիւնը, կատարեց իւր յեղափոխականի պարտականութիւնը: Այժմ մնում է որ ժողովուրդը ինքը կատարէ իւր պարտականութիւնը՝ մատակարարելով նրան այն բոլորը՝ որ հարկաւար է հայկական դատը լուծելու, բաղձալի ազատութիւնը ձեռք բերելու համար: Նրան հարկաւոր է անպայման ժողովրդի բարոյական և նիւթական երկու անհրաժեշտ ոյժերի ընձեռումը: Մենք յոյս ունինք, մենք հաւատացած ենք որ նա կկատարէ իւր պարտականութիւնը, մենակ չի թողնի մեղպատնէշի վրայ: Նա արդէն ցոյց տուաւ բազմաթիւ դժգոհով ու զոհողութիւններով որ նա կարող է էլի նոր նոր զոհողութիւններ ահնել՝ եթէ նա ուզենայ: Եւ մենք հաւատացած ենք որ նա այդ կուզենայ, որովհետեւ նա այլ ևս զիտակցութիւն ստացաւ որ յեղափոխութեան ճանապարհն է միայն որ պէտք է տանի դէպի փրկութիւն, որ մահու և կեանքի հարցը ռսւր կերպով դրուած է, որ նա միանգամ մտած այդ ճանապարհի մէջ, այլ

ևս յետ դառնալ չէ կարող, որ իրան ջարդող թըշնամուց ինչ պէս նաև որեւէ օտար միջամտութիւնից, ոչ մի յոյս, ոչ մի հաւատք չմնաց, որ ինքը և թըշնամին այսօր միմեանց դէմ կանգնած են կռուի որպէս միակ կողմեր, որ այդ կռուից յաղթող դուրս գալու համար նա միայն և մի միայն իւր սեփական ոյժի վրայ յոյսը պէտք է դնէ: Իսկ կատարելով իւրաքանչիւրս մեր փոխադարձ պարտականութիւնները—մենք երաշխիք կունենանք որ նպատակը կիրադրուի:

Կանգնած Միութեան բարձրութեան վերայ, լեցուած ապագայի յոյսերով, Հնչակեան Կուսակցութիւնը հրաւիրում է բոլոր անկեղծ յեղափոխականներին, բոլոր նրանց, որոնք միութեան դադափարով տանջուած՝ նրա մէջ էին փնտռում փրկութիւնը, գալ միանալ նրա դրօշի տակ և միասին տանել բռնութեան դէմ բացուած Ազատութեան կռիւը:

Մենք անհուն ուրախութեամբ, անհուն բերկրութեամբ, ողջունում ենք կայացած միութիւնը,

Կեցցէ Միութիւնը

Կեցցէ Հեղափոխութիւնը:

Այլ ևս «Հին» և «Վերակազմեալ» յարանուանութեամբ ուրոյն Հնչակեան հատուածներ գոյութիւն ունեւորեց դադրած լինելով՝ Վերակազմեալ Հնչակեան Կեդր. վարչութիւնը անհրաժեշտ համարեց հետևեալ նամակն ուղղել Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արևմտեան Բիւրօին:

Լօնտօն 1 Ապրիլ 1902

Հ. Յ. Դաշնակցութեան

Արևմտեան Բիւրօին

Ժընէվ

ՅԱՐԴԵԼԻ ՀԱՅԲԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Սուրբութեամբ կ'իմացնենք Ձեզ որ Հին և Վերակազմեալ Հնչակեան երկու հատուածներուն միջև Միութեան բոլոր պայմաններուն վրայ վերջնական համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով՝ Հնչակեան Միութիւնը կատարուած է:

Կարելի եղածին չափ շուտ, ամբողջ կուսակցութեան բուհով, պիտի ընտրուի Միացեալ ու միակ Հնչակեան Կուսակցութեան Կեդր. վարչութիւնը, որ պաշտօնապէս պիտի հաղորդէ Ձեզ իր կազմութիւնը և որուն հետ է որ պիտի կրնաք այլ ևս ուղղակի բանակցութեան մտնել՝ Միութեան մասին, երբ ժամանակը հասած կ'նկատէք:

Մերելի է մեզ յուսալ որ մինչև միացեալ ու միակ Հնչակեան Կեդրոնին կազմութիւնը, ի վիճակի կըլլաք ուղղակի բանակցութեանց ձեռնարկելու, որով կարելի կըլլայ վճռական բայլն առնել դէպի հայ յեղափոխական ուժերու ամբողջական բաղձալի միացումը:

ընդունեցէք մեր յարգանքները:
Հնչակ. Կոստ. Կեդր. Վարչո Թեան կողմէն
Ատենադպիր Ատենապետ
(Ստորագրութիւն) (Ստորագրութիւն)
ԿՆԻՔ

**ԴԱՆԻԱՅԻ ՃԱՆԱՊԱՐԿՈՐԴ ԲԵՆԸԳՍԵՆ
ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՍԵՒ ԱԳՈՒԱՅՆՆԵՐԻ ԳԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ**

Մեր ընկերների մէկի կողմից մեզ յատկապէս ուղղը-
ւած նամակից քաղելով դնում ենք Հնչակի էջերում
ճանապարհորդ Դանիայի Բենըգսէնի խիստ հետաքրք-
րական և այժմութիւն ունեցող ցուցմունքներն ու տե-
ղեկութիւնները, որոնք նա արել է մեր ընկերոջ և մի
հայկական ժողովում և որոնք նա անձամբ ձեռք է բե-
րել իւր քսան ամսուայ ճանապարհորդութեան մէջ,
որը նա կատարել է Քուրդիստանում, Պարսկաստանում
և Քլեստաւրպէս Թիւրքիայում, սեփական աչքերով ու
մասնաւոր ուղադրութեամբ տեսնելով, գնելով ու դի-
տելով հետքերն ու մնացորդները այն բոլորի, որ կա-
տարուեցաւ նմանը չտեսնուած բարբարոսութեամբ, նը-
մանը չտեսնուած վայրենութեամբ ու գազանութեամբ
ահաբիւ և անմոռանալի թուականներին և նրանցից յե-
տոյ՝ սիրելի հայրենիքի ամեն կողմերում, և այն բոլո-
րը, որ շարունակուեցէ կատարուել դեռ այժմ ամեն
կերպով և ամենի կողմից անպաշտպան, անտէր ու ան-
տէրունչ մնացած հայրենի երկրի բնագաւառներում,
քաղաքներում ու գիւղերում: Մի տխուր, շատ տխուր
և սև պատկեր է ծրագրուում այդ տեղեկութիւններից
երեւակայութեան մէջ: Հայ մարդը—այն հայը՝ որ ապ-
րումէ հայութեան ներկայ կեանքով, որ բայլ առ բայլ
հետևումէ նրա ներկայ պատմական ծանր, կրիտիկական
ընթացում կրած ելեւէջներին, համոզուած է և գիտէ թէ
տիրող հանգամանքներում նրա հէնց գոյութիւնն է
որ խաղի մէջ է, որ վտանգի տակ է, չէ կարող լսել
կամ կարգաւ նրանց, առանց մտահոգ սարսուռի, ա-
ռանց դառն վշտի ու զայրոյթի: Բայց աւելի առաջ
չգնանք մեր զգացումների թելադրութեան մէջ և թող-
նենք որ ինքը Բենըգսէն խօսի, որից յետոյ կանենք մեր
եզրակացութիւնը, որոնք ներածւում են նրա ցուցմունք-
ներից, արած հայկական համախմբման առաջ:

«Ես պատմեմ Ձեզ իմ քսան ամսուայ ճանապարհոր-
դութիւնը, որը կատարեցի Պարսկաստանում, Քիւրդիստա-
նում և մասնաւորապէս Թիւրքիայում, և տամ ձեզ իմ
տպաւորութիւնները, որոնք ես կրեցի մանաւանդ այս վեր-
ջինի նկատմամբ:

«Պարսից սահմանից անցնելով դէպի Վան՝ ես ծա-
նապարհին հանդիպեցայ կիսաւերակ և աւերակ դար-
ձած հայ գիւղերի, որոնք քանդուել, կործանուել են
կառավարութեան ձեռքով, իսկ ժողովուրդը կոտորուել
90-96 թուականներին: Երկու հարիւրի չափ հայ գիւղեր
կիսաւերակ են դարձած: Գիւղերում մնացած են միայն
մի քանի կիսաւեր շէնքեր, եկեղեցիներ և այլն, կարծես
վկայելու համար միայն որ անցեալում այդ տեղերում
բնակութիւն և շուռ է եղել, և սուրբ միայն անողորմա-
բար բնաջինջ է արել ամեն ինչ և ամայի դարձրել

այդ գրախտանման երկիրը: Մնացած գիւղերումն էլ,
ինչպէս Վանի շրջակայքում, այժմ հայերը խառն ապ-
րում են բրդերի հետ. իսկ կան այնպիսիները, որոնց
մէջ միայն մի քանի տուն է մնացել, մինչդեռ անցեա-
լում եղել են մի քանի տասնեակ տներ: Գիւղերը ի-
րար հետ ոչ մի յարաբերութիւն չունին: Կառավա-
րութիւնը շատ խիստ հսկումէ ճանապարհների վրայ.
անհնար է դարձել ապրանք տեղափոխել մի տեղից
միւսը: Քրդերը էլի իրանց թալանը շարունակում են
կառավարութեան աչքի առաջ և էլի մնում անպատիժ:
Բռնաբարութիւնները սովորական են: Գաղթել ու-
րիշ երկիր խստիւ արգիւյնացած է:

«Վանը ըստ երեւոյթին հանգիստ երևեց. սակայն
երբ խոր կերպով քննեցի դրութիւնը, տեսայ որ ու-
տիկանական խիստ հսկողութիւն կայ հայերի վրայ և
համարեա ամեն օր խուզարկութիւններ են կատարում
և բանտերը անմեղ զոհերով լեցուած: Բողոքել անկա-
րելի է, նախ որ լսող չկայ և երկրորդ՝ որ բողոքողին
իսկոյն և եթ ձերբակալում են և առաջնորդում բանտ,
որտեղից աղատուելու ոչ մի հնար չկայ: Կեանքի և գոյքի
կատարեալ անապահովութիւն է տիրում. հայը հազիւ
է կարողացել կոտորածներից յետոյ իրան դրստել և
օրուայ հացը աշխատել, և սակայն ահագին դժուա-
րութիւններ ու խոչընդոտներ շարուած են նրա առաջ:
Պակաս դեր չեն կատարում նաև կաթողիկոսներն ու բո-
ղոքականները, որոնք օգտուելով հայի անօթութիւնից՝
մի քանի ոսկի տալով անհաւատութիւնից նրանց
դարձնում են կաթողիկոսութեան կամ բողո-
քականութեան: Մի խօսքով սոսկում է մարդ, երբ
տեսնում է որ իրա հետ կրօնի անունով ամենազզուելի
և ամենաանմօթ շահագործութիւն է կատարում, և
հէնց դրա շնորհիւ էլ ժողովուրդին անուղղակի կերպով
հեռացնում աստուածաշտութիւնից:

«Այդ տեղից անցնելով Տիգրանակերտ, Արաբկեր,
Խարբերդ, միևնոյն տեսարանը պատկերացած գտայ
իմ առաջ. ամեն տեղ բարուբանդ գիւղեր, ամայա-
ցած շէնքեր և ոչնչացած ամեն լաւ բան: Սակայն
այստեղ մի շատ տխուր բան աւելի գտայ. երկու հա-
րիւր հայ լուսաւորչական գիւղեր մահմետականութիւն
են ընդունել կոտորածներից յետոյ, և այժմ հայոց
եկեղեցիները մզկիթների փոխուած՝ բահանների տեղ
մօլաններն են երգում նրանց մէջ: Չնայելով այն բա-
նին որ Գեապանները իրաւունք են ձեռք բերել կրօ-
նափոխ եղած հայերի համար կրկին յետ դառնալու
իրենց նախկին կրօնին, սակայն այդ այնքան դժուար
բան է որ անկարելիութեան է հասնում, որովհետև
կառավարութեան կողմից նշանակուած մօլաններից ամեն
մէկը պաշտօնական լրտես է և նրանք այդպիսի մի բայլ
անողին իսկոյն և եթ յայտնում են կառավարութեան
և նրան մի որևէ պատճառով դատի ենթարկում կամ
բանտ նստացնում: Հէնց այդ պատճառով էլ՝ հայերը
տեսնելով որ Եւրոպացիները խօսքից այն կողմը չեն
անցնում, որ գործնականի մէջ ոչինչ չեն անում, աւելի
լաւ են համարում աշխարհում ապրիլ որպէս կենդա-
նի մարդ բանթէ մեռնիլ որպէս հայ՝ հաղար ու մի
տանջանքների տակ, ծաղր ու ծանակ լինիլ Եւրոպայի
առաջ և նրանց մեծագոյրդ միտինդներին խօսելու նիւթ
մատակարարել միայն: Սակայն այս բոլորից յետոյ եթէ
որևէ կերպով հնարաւորութիւն գտնէին՝ էլի կգառ-
նային լուսաւորչական, բայց այդ դժուար է, որովհետև

բողոքովին անպաշտպան են: Այդ տեղերում սաստիկ էքսպոզիցիան է տիրում և այդ դրուժնան մէջ էլ բրդերի և պաշտօնեաների թալանին են ենթարկւում հայերը:

«Այդտեղից անցայ Մուշ: Այդտեղ դուք ամեն մի քայլափոխում կհանդիպէք համիդականների, որոնք արձակ շրջում են և թալանում հայ գիւղերը՝ մնալով անպատիժ: Բայց նկատեմ որ եթէ նա հայի մօտ ունի չէ գտնում թալանելու՝ նաև թալանում է թուրք գիւղերը: Մի բանի հայ գիւղեր լաւ են, ուտելու հաց ունին, բայց շատ տեղերում սովածութիւն է: Մուշը շատ աղքատ դրութեան մէջ է. մանուկները, երեխաները դուրսը փողոցում են թափուած, որպէս շներ, մերկ անօթի, անտուն, անտիրական: Ղեզու պէտք է որ նրա կարագրէ այդ որբերի դրութիւնը. խօսքը անզօր է, պէտք է տեսնել և զգալ: Այդ անմեղներին ծեծում են ամեն քայլափոխում. շատերին բռնի մահատականացընում են: Պատահել են նոյն իսկ բռնաբարութիւններ: Այս միայն մի որբանոց, որ պահում է 25 որբ, որից աւելի պահելու համար չունի նա դրամական ոյժ: Մուշի ժողովրդից երկու հազար հինգ հարիւր հոգի ստորագրութեամբ դիմել են Ռուսաց կօնսուլին և խնդրել են որ իրանց համար ուղարկեն մի ռուս քահանայ՝ յունադաւանութիւն ընդունելու և ռուսահպատակ դրուելու: Այդ ստորագրութիւնը ուղարկուած է Միւնիստրութեան, որ ընդունել է նրան և հրամայել Թիֆլիզի էկզարխին, որպէսզի քահանայ ուղարկէ Մուշ այդ հայերին յունադաւան դարձնելու համար: Այս լուրը կայծակի տրագուծեամբ տարածուել է ներքին նահանգները և մեծ շարժում առաջ բերել դէպի Ռուսը: Իսկ տաճիկ կառավարութիւնը շատ մեծ արգելքներ է յարուցանում այդ շարժման դէմ: Ռուս ապէստներ լիքն են երկրում, որոնք մտքեր են պղղւորում. կաշառքը մեծ գեր է խաղում այդ գործում:

«Երկրից հայերը ուղում են գաղթել Ռուսաստան, բայց չեն կարողանում, որովհետեւ գաղթելու և ընդ միշտ այնտեղ մնալու համար հարկաւոր է թողտնութիւն ստանալ Ռուսաց կօնսուլից, որը սա չէ տալիս. միւս կողմից՝ թուրքն էլ չէ համաձայնում վերադառնալու պայմանով անցագիր տալ, այնպէս որ հայը մնում է իրա տեղը և ընդ միշտ դատապարտւում տանջանքների:»

Իւնըգսէնի տուած վկայութիւնները երեք կարեւոր հասարակական վերքեր են երեւան բերում, որոնցով տառապումէ այսօր հայի հայրենիքը: Այդ վերքերը անշուշտ նոր քացուած չեն նրա հիւանդ և նիհար մարմնի վրայ. նա նրանցով միշտ տառապել է, միշտ տանջուել է, սակայն նրանից յետոյ երբ թշնամին յաջողեցաւ հասցնել զարմանալի խորամանկութեամբ, վայրենիին յատուկ անամօթ խորդախութեամբ ու գաղաւթութեամբ այն ծանր, սոսկալի հարուածը, որի արգասիքը մինչ օրս կրում է, չնայելով ահա արդէն 7 տարիներ անցած են նրանից յետոյ, այդ վերքերը աւելի էլ բացուեցան, մեծացան և այլ ևս վտանգաւոր ու երկիւղալի են դարձած նրա տկարացած օրգանիզմին: Այդ թանկագին տեղեկութիւններից երեւումէ որ Հայրենիքը տանջւում է այսօր աւելի քան երբեք տնտեսապէս, որ չնայելով այն բանին որ 95-97 թրւականների անիշխանական կողոպուտներից, թալաններից ու աւարառութիւնից յետոյ հայ ժողովուրդը Հայաստանի գաւառներում մերկացաւ իւր բոլոր գոյքերից ու կայ-

քերից, բոլոր հարստութիւնից, չնայելով այն բանին որ ահ ու սարսափի երեսից, կառավարութեան չափ ու սահման անցած կասկածոտութիւնից թէ ներքին և թէ արտաքին վաճառականական ամեն յարաբերութիւն դադարած լինելով՝ կեանքը, օրսպահիկը վաստակելը դրութէ բողոքովին անհնար է դարձել, չնայելով այդ բողոքին՝ բրդերը, այդ անգիտակից, վայրենի և անիշխան հօրդաները դարձեալ փորձում են այդ սեփականազուրկ մուրացկանից մի բան պոկել, մի բան գզել տանիլ: Եւ հասած այդպիսի ողորմելի կացութեան՝ դեռ հարկաւոր է որ հարկերը վճարուին, տուրքերը տրուին, կաշառքները կերցուին...:

Հայրենիքը տառապումէ այսօր, ինչպէս միշտ, բազմապիսի: Հարիւր հազարներին կոտորելուց յետոյ, երկրի ելք ու մուտքը պինդ փակելուց, գոնորը ամուր կողպելուց յետոյ, երբ արտաքին միջամտութեան ամեն երկիւղ ալ ևս վերացած է, թշնամին ամեն ժամանակից աւելի ուժգնութեամբ, ամեն ժամանակից աւելի անամօթ, սանձարձակ ժպտութեամբ դրել է իւր բըռնապիտական տիրող ցեղի ծանր, անհանդուժելի կամքը, արդարութիւն, օրէնք, իրաւունք վերացած են և ամբողջ մի ցեղ, ամբողջ մի ազգ գտնւումէ à la merci մի իրանից աւելի ուժեղ և բարբարոս ցեղի...:

Իայց այն վերքը, որ, թուումէ մեղ, այդ երկուսից աւելի է տառապեցնում հայ անպաշտպան ժողովուրդին, այդ՝ բարոյական վերքն է, որը խառնումէ, խոցումէ, գրգռում ու թարախոտում են ոչ միայն անմիջական թշնամին ինքը, այլ նրա հետ հաւասարապէս բոլոր այն տարրերը, որոնք նման գիշակեր ագռաւների, շրջապատած են այսօր սոված, ձնշուած, ցաւատանջ հայկական մարմինը: Օ՛, այդ զղուելի է, զըղուելի: Զղուելի է և անտանելի տեսնել այդ կաթոլիկ, բողոքական, յունադաւան և այլ ամեն յարանուան տակ բրիտանեայ պատերազմներին, ֆրէնկներին, միսիօնարներին պօպերին, որոնք ագահութեամբ, նախանձոտ մրցակցութեամբ վազում են յանուն մարդասիրութեան օգնելու ընկած և սոված մի ժողովուրդի, բայց պահանջելով որ նա փոխէ իւր կրօնը, նա հաւատի դառնայ, նա Տիրոջը ուղիղ ճանապարհը մտնէ: Ա՛հ դուք կեղծաւորներ դուք երեսպաշտներ, դուք ծածկուած գայլեր, դուք պղտոր ջրերում որսացողներ, դուք բարեկամութեան անուան տակ աւելի մեծ չարիք էք հասցնում մեր ցեղին, մեր ազգին, մեր արիւնին քան մեր թշնամին ինքը, որ ոչ մի կեղծաւորութիւն, ոչ մի ծածկամտութիւն, ոչ մի թաքուն նպատակ չունի մեր նկատմամբ, նա մեր բաց, մեր համարձակ, յայտնի թշնամին է, նա մեր գայլն է, որին մենք ճանաչում ենք իւր մորթից, իսկ ձեզ ինչպէս ճանաչել: Դուք, ջեզուիտ լոյօլայի որդիքը, դուք մեղանից տարիք հազարաւոր ընտանիքներ, անջատեցիք ազգային ամբողջութիւնից ահագին մի թիւ, որ հայկական գոյութեան ճգնաժամում զլացաւ իւր ամենաթեթեւ աջակցութիւնն իսկ, այն նուիրական, սրբազան կրօնում որ մեր միակ յոյսը, մեր միակ տպաւէնն է և այսօր փրկութեան ու կեանքի: Եւ դուք միացած ձեր մըրցակիցներին, բուրժուա և մաքրակրօն միսիօնարներին, այլ և սրանց արբանեակը, սրանց պոչը՝ կազմող անմիտ հայ պատուելիներին ու ոչխարամիտ, ֆանատիկոս պօպերին՝ աւելի մեծ եռանդով Հարունակում էք և այսօր, երբ պայմանները ամեն ժամանակից աւելի նպաստաւոր են որսալու, հնձելու, բաղելու, դուք շարունակումէք ձեր քայքայիչ, ցոխիչ, անջատող և կազմա-

լուծող դերը մի ազգի նկատմամբ, որին ամեն ժամանակից աւելի հարկաւոր է ունենալ, անձեռնմխելի պահել իւր ամբողջութիւնը, իւր միութիւնը շարունակող յաւաստ պայքարին մէջ: Բայց, սպասեցէք, այդ տխուր ասպարէզի վրայ դուք, քաղաքակրթութեան վիժածները, երկար առաջ չէք գնայ, այդ ստոր, ամենակեղտոտ խղճի վաճառականութիւնը երկար չէք գործադրի: Ամենից անտէր ու անպաշտպան մնացած հայ ժողովուրդը, որ դարերից իվեր դիմագրել է և գիտէ դիմադրել, գեռ ևս կեանքի պատուհասներին, հարուածներին, հետզհետէ սթափում է և գտնում իրեն, ինչպէս այդ ցոյց են տալիս ժամանակի նշանները, նոյն Բենըգսէնի ցուցմունքները և ամեն կողմերից ստացուած նորապոյն թարմ լուրերը: Նրա հետ սթափում է և հետեւող հետէ աւելի ու աւելի զօրանում է յեղափոխական ոյժը, և այդ երկուքը միացած, ձեռք ձեռքի տուած՝ կիջրեն թշնամու գերութեան պինդ շղթան, որով նա կապել կաշկանդել է հայութեան, և կազատեն հայկական օրգանիզմը ամեն տեսակ քաղաքական ու բարոյական գիշատողներից—ահա և այդ ժամանակ ու այդ պայմանով կդարմանուն ու կփակուն նրա վերայ բացուած և նրան մաշող սև տանջող այդ երեք խոշոր վերքերը:

Հ. Խ

Մ Ի Ի Ն Ս Ի Ն Ո Ւ Ա Ց Ի Ա Յ Ի Ա Ռ Թ Ի Ի

Այս օրեր պատահմամբ մեր ձեռքն ընկաւ Պարիզի հայկական տպարանից լոյս տեսած և 12 երեսից բաղկացած մի փոքրիկ բրօշուր, որ կրում է «Հասարակաց Դատաստանին» տիտղոսը և որ մի բողոք է ուղղուած առ «Հասարակական խղճմանքն»: Ասում ենք պատահմամբ, որովհետև հեղինակը, ոմն Հ. Առաքելեան, չենք իմանում թէ ինչո՞ւ չէ ուղած գոնէ մի օրինակ ուղարկել ուղղակի մեր հասցէին, երբ իմանում էր որ նրանում շոշափուած խնդիրները, իրա խօսքերով, մեզ աւելի քան ուրիշին կարող էին շահագործել: Այդ հանգամանքը և այլ իրողութիւններ ու հակասութիւններ, ինչպէս այն որ պարոնը շատ ուշ է գալիս զբաղուելու մի խնդրով, որ վաղուց մոռացութեան էր տրուած, այն՝ որ նա մէկ կողմից հրաւեր է կարգում կուսակցութեան, պատժել իւր մեղադրեալին, պ. Ա. Նազարբէգեանին, բայց միւս կողմից այդ կուսակցութեան գոյութիւնն իսկ կասկածանքի է ենթարկում, այն՝ որ նա նախքան հրատարակութեան տալը պ. Ա. Նազարբէգեանի կողմից իբր իւրացրած կուսակցութեան պատկանող ինչ որ 4000 ոսկու մի գումար, մի բոլոր ներդրութիւն չէ յանձն առած դիմելու կուսակցութեանս՝ ստուգելու այդ իրողութիւնը և այլն և այլն, այս բոլորը, ասում ենք, մեզ տեղիք են տալիս կասկածելու պարոնի անկեղծութեան վերաբերմամբ և ակամայ հասցնում են այն ելծակացութեան որ նա իսկապէս պ. Ա. Նազարբէգեանի անձնաւորութիւնը չէ որ ուղեցել է հարուածել, այլ նրա վերայով նոյն իսկ իրան, Հնչակեան կուսակցութեան, որին նա ձգտում է վարկաբեկ անել հասարակութեան առաջ: Ուրիշ կերպ էլ անկարելի է մտածել այդ պարոնի տարաժամ յայտնուելու նկատմամբ:

Յայտնում ենք որ կուսակցութիւնս արհամար-

հանք միայն կարող է ունենալ պարոնի և իրա նշանների համար, որոնք իրանց չարամիտ դիտարկութիւններով և կեղտոտ ինսինուացիաներով երբէք չեն կարող դիպել կուսակցութեանս պատուին, որ կմնայ անաղարտ՝ ինչպէս եղել է միշտ:

Եւ որպէսզի թոյլ չտանք որ այդ ծածկամիտները օգտուելով ուրիշների ասեկոսէներից՝ մոլորեցնեն հասարակական կարծիքը՝ շտապենք ասել մի անգամ ընդ միշտ և այլ ևս չվերադառնալու համար մի խնդրի, որի համար ոչ ժամանակ ունինք և ոչ տրամադրութիւն, այն՝ ինչ անհրաժեշտ ենք համարում կուսակցութեանս բարոյական վարկի և հայկական յեղափոխութեան շահերի տեսակէտից:

Պ. Հ. Առաքելեան յայտնի համարձակ, առանց այլ և այլի՝ առանց որևէ կասկածի նշոյլն իսկ ցոյց տալու, ամբաստանում է իւր բրօշուրով պ. Աւետիս Նազարբէգեանին, այն անձին՝ որ եղել է Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադիրներից մին և որ գտնուել է կեդրոնական վարչութեան մէջ որպէս անգամ շարունակ եօթ տարի, այն բանի մէջ որ նա իւրացրել և կլանել է կուսակցութեան պատկանող և Զէյթունի ապստամբական շարժման նպաստելու համար հայ ժողովրդից նուիրուած 4000 ոսկու մի գումար:

Շտապում ենք յայտնել ի գիտութիւն հայ հասարակութեան որ պ. Հ. Առաքելեանի առաջ նետած այդ իրողութիւնը ճիշդ չէ, որ կուսակցութեանս պատգամաւորական ժողովը քննելով այն կեդրոնական վարչութեան հաշիւները, որի մէջ պաշտօնավարել է պ. Ա. Նազարբէգեան, չհաստատեց այդպիսի իրողութիւն, և հետեւեալ պ. Հ. Առաքելեանի կանխած ամբաստանութիւնը պէտք է համարել պարզապէս մի զրպարտութիւն:

Ինչ վերաբերում է բրօշուրի երկրորդ կէտին, որով պ. Հ. Առաքելեան բարձրացնում է վարագործ մի մասնաւոր, ընտանեկան կեանքի և ճգնում թափանցել տալ հասարակութեանը նրա գուցէ անթափանցելի խորշերի մէջ՝ յայտնում ենք որ պ. Աւետիս Նազարբէգեան արդէն 98 թուականից սկսած, որից յետոյ պատահել են բրօշուրում յիշատակուած դէպքերը, բոլորովին քաշուած լինելով կուսակցութեանս գործերից՝ կուսակցութիւնս ամենեւին պատասխանատու չէ կարող լինել նրա վարած մասնաւոր, ընտանեկան կեանքին:

Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը Բ Ե Լ Կ Ա Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Մ Մ Ե Կ Ե Գ Ո Ն Ե Կ Ե Ն Հ Ե Ր Ց Ի

Կռիւր ազատութեան ձգտող ազգերի և տաճիկ բռնապետութեան մէջ շարունակուած անդադար:

Վերջին լուրերին նայելով՝ դրութիւնը Մակեդոնիայում և առ հասարակ Բալկաններում գնալով ծանրանում է: Մակեդոնական հարցը հետզհետէ աւելի ու աւելի սուր կերպարանք է ստանում և Եւրոպական խաղաղութեան լուրջ սպառնալիք գառնում: Կազմւում են Մակեդոնական յեղափոխական խմբեր, որոնք սահմանն անցնելով՝ ընդհարումներ են ունենում տաճիկական զօրքերի հետ: Պնգում են, առաւելապէս Գերմանական բաղադրական շրջաններում որ բուլղարական կառավարութիւնը պաշտպան է կանգնում Մակեդոնական շարժման և հրահրում նրան. այդ պատճա-

ուով էլ տաճիկ և բաւլղար կառավարութիւնները մէջ յարաբերութիւնները գնալով աւելի ու աւելի բար-ւաւում են:

Ամենավերջին լուրերը, որը բաղում ենք Եւրոպական թերթերից, ցոյց են տալիս, որ դրութիւնը աւելի բան սպառնական է Բալկանեան թերակղզու վերայ:

— Ռայտերեան գործակալութիւնը հեռագրում է Պոլսից Ստանբուլի Վալիի 7 եջ. Ադրիանուպոլսի Վալին հեռագրում է որ չորս բուլղարներից բաղկացած մի խումբ սպանել և անդամատել է երեք մահմետական գիւղացիներ և մի երեսայ մեծ ճանապարհի վերայ, սահմանագլխից երկու ժամուայ հեռավորութեան վերայ, Բըրք — Բիլիսէ ասուած տեղի մօտ, և ապաստանել է բուլղարիայում: Հաստատուեւում որ այդ սպանութեանց և նախատինքի շարժառիթը պարզապէս փոխադարձ վրէժխնդրութիւն գրգռելն է եղել:

— Վալիի Մէլի թղթակիցը գրում է Ձէտինէից. Ծանր կռիւ տեղի է ունեցել Նովի Բազարի աս-ջաքում բրիտանականների և Մուլա Ձէկա-ի վրէժխնդ-րիւնների միջև: Յեղափոխութիւնը տարածոււմ է:

— Ստանբուլի Աթէնքի սեփական թղթակցից.

Նայելով Ստորին Ալբանիայից ստացուած նամակ-ներին՝ Թիւրքիայի պահեստի զօրքերի զէնքի տակ կան-չելը Մակեդոնիայում զինուորական ուժը մեծացնելու հա-մար, յուզում է առաջ բերել Ալբանիայի պահեստի զօրքերի մէջ, որոնք ստիպուած են թողնել իրենց տուն ու տեղը հակառակ իրենց կամքի. շատ գաւառ-ներ, ինչպէս Գելվինոյի գաւառը, լեցուել են փախըս-տական զինուորներով, որոնք խիստ նեղում են և կեղե-քում բնակիչներին: Ասուած որ բրիտանականները դե-մում են տաճկական իշխանութեանց՝ պաշտպանութիւն գտնելու համար, բայց իզուր:

Թիւրքիայի հօրհոգնի այդ կէտի վերայ կուտակոււմ են թանձր, մթադոյն ամպեր, որոնցից, ուշ կամ կա-նուխ, դուրս պիտի պոռթկայ Թիւրքիայի գլխին ուժեղ փոթորիկ: Հարցնում ենք, ի՞նչ են մտածում անել այն միւս աղքետը, որոնք նոյնպէս նպատակ ունին թոթ-ուել Օսմանցի բռնապետական լուծը, այն օրը, երբ այդ փոթորիկը կայալթի...:

Հնչակի № 4 և № 5 համարներում «Բուրգա-զի Սողունները» վերնագրի տակ երևան բերուեցան այն մատնութիւնները, որոնք գործ դրուեցան մի բա-նի սեւահոգի անձերի կողմից: Այդ մատնութիւնները հաստատող բոլոր զօկումէնները գտնուածն մեր ձեռքի տակ, սակայն ժամանակ չունենալով այժմս զբաղուել այդ խնդրով՝ նրանց հրատարակումը թողնում ենք ուրիշ անգամի, երբ հարկաւոր համարուի:

Վուսակցութեանս գանձարանում շնորհակալութեամբ ստացուել են հետևեալ նուիրատուութիւնները. —

ԲԱՆԻՌԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղից՝ 50 անգլ. ոսկի. ըս-տացւած հետևեալ կերպով. 15 ոսկի՝ մէկ անգամ, 10 ոսկի՝ մէկ անգամ, ուղղակի Մասնաճիւղից. 5 ոսկի՝ նոյն Մասնաճիւղի պատգամաւորներ՝ Պ. և Հ. ի միջոցաւ: Մի և նոյն Մասնաճիւղից նաև վերջին անգամ՝ 20 անգլ. ոսկի:

ՆԱԻԱՀԱՆԳՍԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղից՝ 7 անգլ. ոսկի, 8 շիլինգ և 2 պէնս, նուիրուած հետևեալ անձերից. Խորէն խմբից՝ Սուրէն 1 բուլղի, Եփրատ 1 բ., Ջանփոլատ 1 բ., Բաբկէն 1 բ.,

Վրէժ 50 կոպ., Գուրգէն 60 կ., Առիւծ 50 կ., Տրդատ 50 կ.: Կայծակ խմբից՝ Ծաղիկ 1 բ., Յօր 40 կ., Ան-համբեր 20 կ., Սանդր 20 կ., Աշոտ 20 կ., Այազ 50 կ., Բուլղար 20 կ., Արտաշ 20 կ., Հրաչեայ 1 բ., Արտա-ւազդ 20 կ., Խորէն 50 կ., Վահագն 40 կ., Իկլեզ 1 բ., Արամ 30 կ., Շամբը 30 կ., Մկուզ 50 կ., Ֆարքը 40 կ., Պողպատ 25 կ., Չալիկ 40 կ., Վանդակ 30 կ., Կը-րակ 20 կ., Կոճ 20 կ., Առիւծ 20 կ., Սափարէ 15 կ., Վարշաղ 0 կ., Մովսէս 20 կ., Մատանի 10 կ., Ջը-րըխը 20 կ.: Կրակ խմբից՝ Արաբ 50 կ., Վրէժխնդիր 1 բ., Արամայիս 1 բ., Ատաշ 50 կ., Մուրճ 50 կ., Ծաղիկ 20 կ., Ջանփոլատ 20 կ., Խուրդ օղի 20 կ., Վառձապուհ 20 կ., Ետիբալա 50 կ., Համազասպ 20 կ., Խանաւաղ 20 կ., Խուրշուտ 20 կ., Հայդուկ 50 կ., Գալլ Վահան 30 կ.: Վրիժառու խմբից՝ Աշոտ 40 կ., Կրակ 50 կ., Կայտակ 1 բ., Գալլ 50 կ., Տրդատ 40 կ., Միհրդատ 1 բ., Վիշապ 50 կ., Չիչակօի 1 բ., Աղ-բիւր 50 կ., Եղնիկ I բ., Նապաստակ 60 կ., Ճնճուկ 1 բ., Չալիկ 1 բ., Շամփուր 60 կ., Մաթիս 50 կ., Ֆիլ 1 բ., Փուշ 1 բ., Չաբուշ 1 բ., Աշլան 50 կ., Բար 20 կ., Պապուկ 00 կ., Արճիճ 60 կ., Չուկ 50 կ., Գալկաղ 20 կ., Անուակ 1 բ., Հզրահան 50 կ., Ջը-հէր 50 կ., Վաղաճ 40 կ., Աբաղաղ 50 կ.: Հարա-ւային խմբից՝ Վէմ 50 կ., Սէր 50 կ., Արծիւ 50 կ., Չալիկ 50 կ., Մաքրիւ 40 կ., Թալան 40 կ., Սարի չէ-պէկ 40 կ., Մաթիս 40 կ., Միութիւն 1 բ., Խապան 20 կ., Վարդ 40 կ., Արբայ 50 կ., Ասող 40 կ., Կա-բաւ 30 կ., Աղէկ 50 կ., Ահաբեր 40 կ., Փառախոտ 40 կ., Վարդերես 60 կ., Սիս 50 կ., Անթառամ 60 կ., Խան 40 կ., Գասպար 50 կ., Յօր 40 կ., Առիւծ խմբից՝ Ծաղիկ 70 կ., Իվէթ 50 կ., Աւագաղ 50 կ., Երկաթ 50 կ., Խորշատ 50 կ., Ճօր 50 կ., Աղուէս 40 կ., Ջըրկաղ 60 կ., Թաթուլ 50 կ., Պարտիզ-պան 50 կ., Ընձառիւծ 50 կ., Որբ 50 կ., Մինակ 50 կ., Գալիան 50 կ., Չէյպէկ 50 կ., Կեալուռ 60., Երիտասարդաց խմբից՝ նուէր 4 բ.: 6 բուլղի էլ գանձարա-նից:

ՆԻՒ-ԵՕՐՔԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղից՝ 14 անգլ. ոսկի, գոյացած Ս. Ե. ի կուսակցութեան նուիրած մի նկարի վի-ճակահանութիւնից:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ՝ 34 անգլ. ոսկի, ստացուած հետևեալ կերպով.

ԼԻՆԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղի միջոցաւ՝ 30 անգլ. ոսկի Յ. Տ. Ղ. ից 1 անգլ. ոսկի և 10 շիլինգ. Գ. ից, Կ. ից Ա. ից, Բ. ից, և Ռ. ից 10-ական շիլինգ:

ԼՕՐԵՍՍ Բաղձից՝ Ա. Ռ. ից և Պ. Տ. ից՝ 3 անգլ. ոս-կի:

ԼՕՆՏՕՆԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղից՝ 1 անգլ. ոսկի: ԲԵՕՍԹԵՆՁԵՑԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղից՝ 50 Փրանկ, 50 բան: ՍՈՒԼԻՆԱՅԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղից՝ 75 Փրանկ:

ԲՈՒՐԳԱՋԻ ՀՆՃ. Մասնաճիւղից՝ 50 Փնանկ: Հետևեալ անձերից՝ Ռ. Զ. ից՝ 15 շիլինգ. Հ. ից՝ 10 շի-լինգ, Յ. Բ. ից և Ն. Փ. ից՝ 5-ական շիլինգ:

Յօգուածներ, թղթակցութիւններ, տեղեկութիւններ և դրամ ու մանգատ ուղարկել հետևեալ հասցեով

M. Lambert.—85, Peckham Rye

London S. E. (Angleterre).